

Program teoreticko-metodologického semináře a doktorandského semináře (obor český jazyk, obecná lingvistika)

LS 2020/2021

Seminář se koná ve středu 15:50 až 17:20 hod.

Vzhledem k současné epidemiologické situaci bude realizován prostřednictvím platformy

Zoom:

<https://cuni-cz.zoom.us/j/91801172866?pwd=a3JweVZWV0c0dGphZ2hLc1pvU3BLZz09>

17. 2. Mgr. Michaela Piechaczková (ÚOL):

Interference v genderové konceptualizaci neživých referentů u maďarských bilingvistů

Výklad se věnuje možným interferencím v genderové konceptualizaci neživých objektů u bilingvních mluvčích maďarštiny a slovenštiny. Provedený výzkum se soustředil na gramatickou kategorii rodu (která je v jednom ze zkoumaných jazyků, tedy ve slovenštině, přítomná, a ve druhém zkoumaném jazyce, tedy v maďarštině, nikoli). Cílem provedeného experimentu, jehož se zúčastnily dvě skupiny mluvčích (konkrétně testovací skupina bilingvních mluvčích maďarštiny a slovenštiny a kontrolní skupina monolingvních maďarských mluvčích), bylo ověřit, zda přítomnost gramatického rodu v jednom ze dvou jazyků bilingvní skupiny mluvčích ovlivní jejich konceptualizaci rodu neživých objektů. Dalším z cílů výzkumu bylo zjistit, zda se probandi ve svých odpovědích shodnou. V provedeném experimentu byly použity tři různé výzkumné metody. Probandi se experimentu zúčastnili vyplněním online dotazníku, sestávajícího z části zkoumající jejich jazykové kompetence a jazykovou historii a z části testovací. Výsledky experimentu nepotvrdily původní předpoklad, tedy vliv přítomnosti gramatického rodu v jednom z jazyků bilingvistů na jejich genderovou konceptualizaci neživých objektů. V odpovědích respondentů se však (nezávisle na jazykové skupině či druhu výzkumné metody) u jednotlivých neživých objektů ukázaly určité signifikantní shody.

24. 2. Distanční odborná četba (podklady v Moodlu).

3. 3. Mgr. Pavel Vondříčka, Ph.D. (ÚČNK)

Jak si vytvořit disertační korpus

10. 3. Mgr. Sylva Nzimba (ÚJČ AV ČR)

Problematika (ne)existence čistě vidových prefixů

Příspěvek představí problematiku lexikálně prázdných prefixů. Pozornost bude věnována předponě z-, která je tradičně považována za nejvíce významově vyprázdněnou. Na základě prefigovaných sloves z nové slovní zásoby budou

představeny argumenty pro to, že prefixy vždy mají lexikální význam. Zaměřím se na překryv významů prefixu a základového slovesa, v českém prostředí nazývaný jako subsumpce, na analýzu lexikální okolí či na variantnost prefixů, tedy na případy, kdy k základovému nedokonavému slovesu existuje více dokonavých vidových protějšků se zdánlivě lexikálně prázdnými prefixy.

17. 3. Mgr. Kristýna Poullová

Kategorizace faktických výroků politiků na portále Demagog.cz

Dizertační výzkum je věnován analýze kategorizačních praktik představitelů portálu Demagog.cz. Data byla nasbírána ze tří zdrojů – prostřednictvím nástrojů digitální etnografie, během sebepozorování v roli ověřovatelky a z výstupů kategorizace uveřejněných na webové stránce projektu. Výzkumnou metodu dizertační práce lze charakterizovat jako etnometodologicky poučenou. Cílem výzkumu je porozumět rozvíjejícímu se fenoménu fact-checkingu v českém kontextu a jeho vlivu na veřejnou diskuzi v nynější postfaktuální době. Téma z metapragmatiky přesahuje do oblastí mediálních studií, zejména do teorie politické komunikace a mediální gramotnosti.

24. 3. Mgr. Radek Šimík, Ph.D. (ÚČJTK):

Školení v práci s editorem LaTeX

31. 3. Mgr. Soňa Wojnarová (ÚJČ AV ČR)

Označení barev v českých a finských toponymech: teoretická východiska pro zpracování materiálu

V semináři představím teoretická východiska, která pro zpracování a interpretaci tohoto toponymického materiálu budou využita. V oblasti toponomastiky se jedná především o vymezení terminologického rámce, protože ten se v češtině a finštině do jisté míry odlišuje. V případě výrazů pro barvy se jedná o tři základní přístupy: (1) teorii o vývoji a univerzalitě základních výrazů pro barvy (Berlin a Kay), (2) teorii přirozeného sémantického jazyka (Wierzbicka) a (3) přístup tzv. „lingvistiky barev“ a „makrobarev“ (např. Biggam). Tato východiska jsou aplikována na toponyma obsahující výrazy pro bílou barvu. Motivace těchto pojmenování se v obou jazykových oblastech liší s ohledem na typ krajiny (u českých toponym odkazuje barva většinou ke zbarvení povrchu, mezi finskými toponymy převažují názvy vodních toků a ploch, které vycházejí z průzračnosti). Pozornost je věnována především sémantickému poli výrazu pro bílou barvu a jeho odlišností (posun lexikálně sémantického obsahu oproti apelativům).

Mgr. Marek Janosik-Bielski (TU Liberec)

Transkripce a komparace několika znění staročeského traktátu

Ve svém příspěvku pohovořím o několika rukopisných zápisech traktátu Tomáše ze Štítného. Text pojednává o lidských a andělských stavech a je zachován v několika textových variantách z období od konce XIV. po konec XV. století. Cílem mého vystoupení je seznámit účastníky semináře se zkušenostmi a zjištěními plynoucími z transkripce, jazykové analýzy a komparace těchto variant. Současně upozorním na problematiku jevy a naznačím další postup práce s ohledem na využití textů pro potřeby stylistické analýzy.

7. 4. Mgr. Jakub Sláma (ÚJČ AV ČR)

Náčrt konstrukčního přístupu k české slovo tvorbě

Příspěvek představí tzv. usage-based konstrukční přístup k jazyku, zakotvený v kognitivním přístupu k jazyku, a – v souladu s kognitivním závazkem – příklady výzkumů z kognitivní (neuro)vědy, které hovoří ve prospěch konstrukčního přístupu. Dále se příspěvek zaměří na aplikaci konstrukčního přístupu na českou slovo tvorbu, na argumenty proti morfému jako základní jednotce popisu a na příklady českých (primárně) slovo tvorných jevů, které nelze (vůbec, nebo adekvátně) popsat pomocí přístupu založeného na morfémech. Na závěr příspěvek ukáže příklady jevů, jejichž analýza se v rámci konstrukčního přístupu výrazněji liší od přístupu tradičního.

14. 4. Zpětná vazba k přípravě posteru / vložení první verze tezí do Moodlu.

21. 4. Mgr. Štěpán Matějka

Osvojování gramatických slov a tvarů v češtině: elektronický dotazník

Pro český jazyk existuje pouze minimum deskriptivních údajů o osvojování gramatiky u dětí, které by vycházely z empirických výzkumů (např. Pačesová, 1979; Chejnová, 2016). Přednáška představí dizertační práci, jejímž cílem právě bylo získat údaje o osvojování vybraných gramatických slov a tvarů v češtině (např. předložek, pádových tvarů podstatných jmen). V dizertační práci byla ke sběru dat o osvojování gramatiky u dětí využívána metoda rodičovských dotazníků (Fenson et al., 1993, 2007), která je primárně uplatňována pro sledování osvojování lexika, zatímco osvojování gramatiky je touto metodou zkoumáno v omezené míře. Dizertační práce zjišťovala, zda rodičovské dotazníky poskytují spolehlivé informace o osvojování gramatiky v jazyce s bohatou flektivní morfologií, jakou má čeština. Na základě sesbíraných dat byl v dizertační práci pomocí logistické regrese odhadnut věk osvojení jednotlivých gramatických slov a tvarů. Věk osvojení byl následně u části sledovaných gramatických slov a tvarů porovnán s údaji o průběhu jejich osvojování, které byly získány z prepisů spontánní dětské komunikace. Výsledky tohoto porovnání a zároveň dosavadní poznatky o osvojování gramatiky naznačují, že rodičovské dotazníky zachycují srovnatelné tendence gramatického vývoje u dětí jako jiné metody sběru dat.

28. 4. Doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc. (ÚOL FF UK):

Mediální dialogické sítě

Ve svém příspěvku se budu zabývat konceptem mediálních dialogických sítí, jeho vývojem a oblastmi aplikace. Koncept vznikl už před více než dvaceti lety a v současnosti je charakterizován těmito rysy: “Dialogical networks (DNs) are **sequentially-organised communications** which supervene on face-to-face interactions. They are **spatio-temporally distributed**, and the parts of sequences are **multiplied** in that they consist of similar contributions by different participants. Due to such multiplication, these parts of DNs have **emergent meanings** that are different from those of the individual contributions composing them.” (Leudar, I. – Nekvapil, J., 2021, *The Past in the Present: On the Evolution of a Dialogical Networks Project*). V českém kontextu byl koncept nedávno užít pro analýzu toho, jak byla různými aktéry komunikována devalvace české koruny Českou národní bankou (viz Hájek, M.

– Kaderka, P. – Nekvapil, J. – Samec, T., 2019, *Kdo šetří má za tři? Diskurz šetrnosti v proměnách české společnosti*). Tento případ je vhodnou ilustrací toho, jak se mediální dialogické sítě proměňují s měnící se technologickou situací, a proto se mu budu věnovat podrobněji.

5. 5. Diskusní seminář k Tezím disertační práce (do 14. 4. odevzdání první verze tezí v Moodle UK).

12. 5. Prezentace posterů.